

Sodelovanje je zaželeno

Svet je preveč kompleksen, da bi ga prepustili zgolj strokovnjakom. Če naj bi bil usmerjen v prihodnost, potrebuje znanje vseh. Zato so nujne nove poti odločanja. Politika in uprava bi morali dati ljudem več možnosti soodločanja – ne zgolj iz moralnih razlogov, temveč zato, ker je to nujno. Pogosto namreč samo na ta način pridemo do dobrih odločitev.

Flaz pri Samedanu v Zgornjem Engadinu je običajno lenobno tekoča rečica. Preden je niso pred 80 leti v okviru švicarskega projekta o regulaciji rek prisilili v novo strugo, si je bilo težko predstavljati, česa je sposobna.

Zlasti poleti, ko se na ledenikih tali led in v gorah začne padati močan dež, se lahko spremeni v deročo reko. Le deset kilometrov oddaljene gorske kotline v masivu Bernina zbirajo deževnico kot ogromni lijaki in jo usmerjajo naravnost v Flaz, ki se pred Samedanom izliva v reko Inn. Nenadoma se tako pretok obeh rek poveča na 400 kubičnih metrov na sekundo, kar je prostornina bazena, in voda poplavi dolino Samedana. V prihodnje bi se to lahko še stopnjevalo, saj se bodo zaradi segrevanja ozračja ledeniki še naprej talili in ne bodo več služili kot vmesni zbiralniki deževnice.

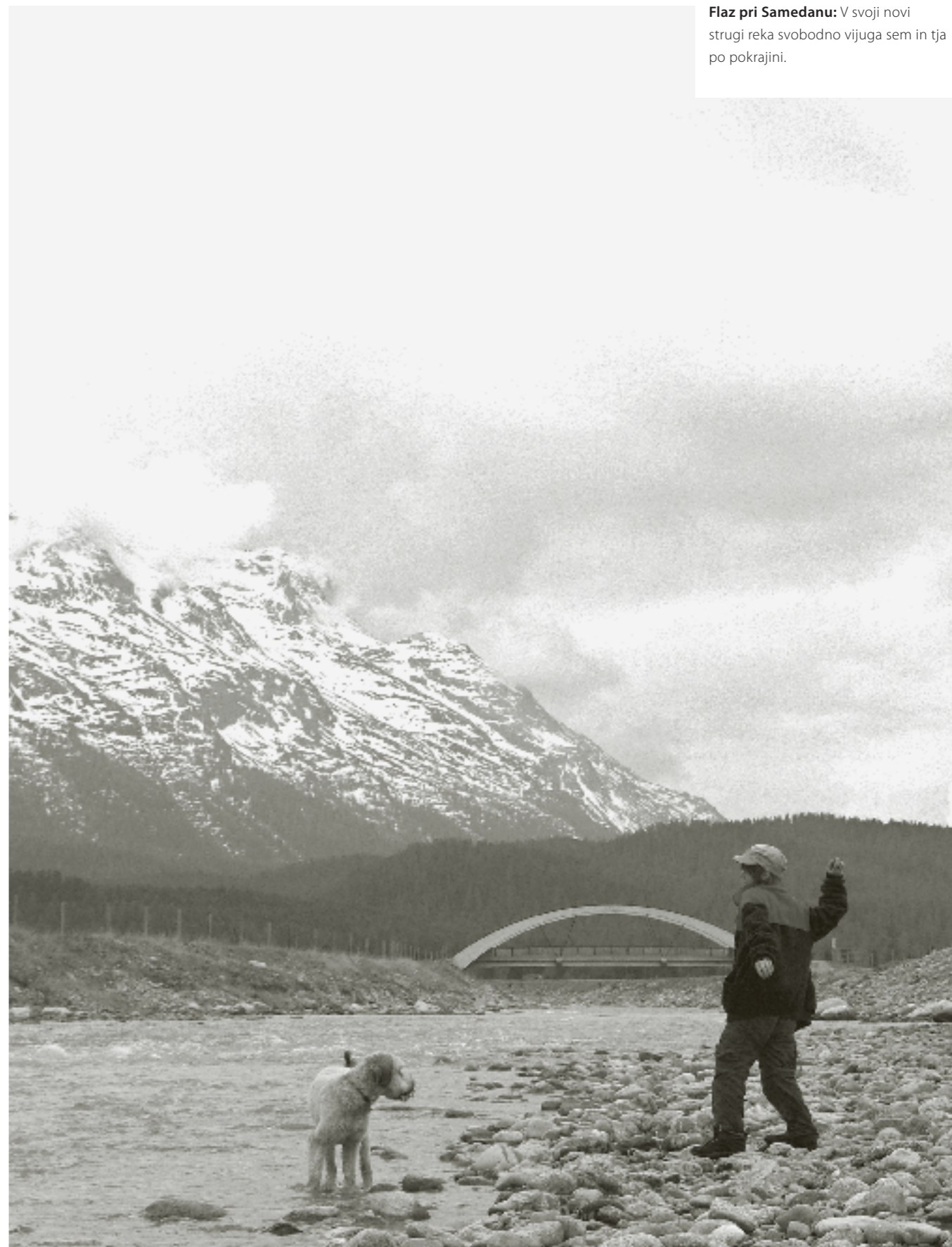
Po štirih katastrofalnih poplavih v petdesetih letih prejšnjega stoletja so se oblasti odločile za rešitev, ki se je takrat zdela pravilna: Flaz in Inn so stisnili v ozek steznik iz betonskih kanalov in ju okrepili z zmeraj višjimi jezovi. Zmaga nad grozečo naravo se je zdele za zmeraj dobljena – do leta 1987, ko se je narasla voda ustavila le dvajset centimetrov pod robom jezov. Deli Samedana, ki so jih postavili v dolini v 20. stoletju, so le za las ušli veliki poplavi. A Samedanci so kmalu pozabili na težave in živeli dalje svoj vsakodnevni ritem. In ko je kanton Graubünden, ki je

tudi nosilec zavarovanja objektov, sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja občino prisilil k uresnitvi protipoplavnih ukrepov, je med 3.000 dušami prišlo do nasprotovanja in nerazumevanja.

Leta 1996 je kanton gosto naseljene dele kraja na ravnini, kjer se nahajajo železniška postaja, dom za ostarele in številne večdružinske hiše, označil kot resneje ogrožena območja, prepovedal nadaljnjo gradnjo in naložil občini, da v desetih letih poišče ustrezno rešitev. Ta odločitev je krajanje prizadela, zlasti, ker gre za retoromansko skupnost, ki je še posebej ponosna na možnost samoodločanja. »V naslednjih 50 letih ne bo več poplave, kakršna je bila leta 1987,« se je govorilo v gostilnah. »To je le fiksna ideja uradnikov iz Chura.« Celo občinski predsednik, kakor tukaj imenujejo župane, je na nekem zborovanju kmetovalcev dejal: »Neverjetno je, da lahko čez noč gosto naseljena območja nenadoma postanejo ogrožena!« Na kar pa je nek starejši kmet pripomnil: »No, jaz si to lahko predstavljam. Ne morem pa verjeti, kako so lahko sploh dali gradbena dovoljenja tu na ravnini. V petdesetih letih sem namreč na lastne oči videl, kako je voda podirala jezove.«

Zelo počasi je raslo spoznanje, da tako kot doslej ne bo več šlo dalje. Bolj ko se je občinska uprava ukvarjala s težavami, bolj je postajalo jasno, da bodo vse običajne rešitve - 50 metrov visoki pregradnim zi-

Flaz pri Samedanu: V svoji novi strugi reka svobodno vijuga sem in tja po pokrajini.

dovi v gorskih kotlinah, utrjevanje in novi jezovi, le krpanje lukenj, kakor je ugotovil občinski predsednik Thomas Nievergelt. A pojavila se je še ena, nenavadno fascinantna alternativa: Kaj, ko se Flaz ne bi več pred Smedanom iztekal v Inn? Preden so ljudje spremenili njegov tok, se je namreč na tisoče let vil po ravnini pred Smedanom in od zadnje poledenitve dalje tam odložil 70 metrov visoke mogočne gramozne nasipe. Kaj bi se torej zgodilo, če bi Flazu ponovno dovolili teči po ravnini in sicer po oddaljenem, nekaj nižje ležečem robu doline? Če bi torej ob povodnji poplaval le travnike in ne hiš? In če bi se Flaz iztekal v Inn šele za Smedanom? Potem težav ne bi bilo več.

Za uspeh projekta je bilo potrebno vključiti vse deležnike.

Tako velik projekt je bil za občinsko upravo prevelik zalogaj. »Vsekakor je bilo potrebno vse, ki jih projekt prizadeva, spraviti v isti čoln,« pravi Thomas Nievergelt. Če naj bi projekt uspel, bi morali kmetje in lastniki zemljišč zemljo oddati ali jo vsaj zamenjati. Oglasilo se je društvo za zaščito ptic, ki je opozorilo, da bosta zaradi utrjevanja repaljščica in poljski škrjanec, oba ogroženi vrsti, izgubila življenjski prostor. Sumničavi so bili tudi ribiči, saj so bili prepričani, da po posegu reka za lipane ne bodo več primerna. Za turistične delavce je bilo pomembno, da hrup in pogled na gradbišče ne bo pregnal gostov. Predvsem pa je bilo v švicarski neposredni demokraciji potrebno prepričati volivce, da bodo podprli projekt, težak 25 milijonov frankov.

Thomas Nievergelt, ki se je iz skeptika spremenil v zagovornika, je izbral pravilno pot: »Velik poudarek smo dali natančnemu informiranju o projektu.« Nasprotnike so povabili k sodelovanju v delovnih skupinah. »Na začetku sem bil proti projektu,« pripoveduje kmet Göri Klainguti, ki ima svojo kmetijo na robu ravnine ob Flazu. »Ampak predsednik občine se

je osebno oglasil pri meni. Ponudili so mi odškodnino za zemljišča, ki bi jih izgubil zaradi spremembe toka reke.« Skupaj s kmetovalci in lastniki zemljišč so se dogovorili za natančna pravila. Vsem lastnikom, ki sami niso mogli upravljati z zemljišči, je občina za dobro ceno odkupila zemljišča. Vsi domači kmetovalci so dobili nadomestne površine. Samo zunanji kmetje so ostali dolgih nosov. Njim so odpovedali zakupne pogodbe.

Načrtovalcem je svetovala ekološka spremljevalna komisija. Predsedniki ribiškega društva, naravovarstveniki in strokovnjaki iz kantona so se pri njej posvetovali o pomanjkljivostih in premišljevali o tem, kako bi projekt naredili čim bolj ekološki. Flaz naj bi tekkel po vnaprej določenem, širokem žlebu, kjer bi lahko oblikoval peščene in prodnate rečne bregove. Predsednik občine Thomas Nievergelt pa je informiral in prepričeval volivce v številnih posameznih pogovorih. Leta 2000 so se odpravili na volišča. 145 občanov je bilo proti, 459 za. V štirih letih so Flazu izkopali novo, štiri kilometre dolgo strugo. Od leta 2004 dalje teče po novi strugi in Samedan je varen pred poplavami.

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj v Parizu je v svojem poročilu o podnebnih spremembah v Alpah projekt opisala kot vzoren, prav tako so si v zaključnem poročilu čestitali vsi udeleženci iz občine Samedan. Preberemo lahko le eno samo kritično mnenje: »Potrebno se je vprašati, če ne bi bilo bolje najti cenejše variante in podpreti projekte z višjo prioriteto, ki bi nas naredili bolj konkurenčne,« piše Martin Merz, predsednik obrtniškega združenja. »Denimo nakup topa za zasneževanje tekaških prog v celotnem Zgornjem Engadinu, ki bi bile tako lahko nared že v novembru.«

Projekt zaščite pred poplavami kaže, kako kompleksni so danes infrastrukturni ukrepi in koliko ljudi pri takšnih projektih sodeluje. Poleg že imenovanih lokalnih akterjev so sodelovali tudi številni svetovalci iz kantona in države, številni strokovnjaki pa so podali svoje mnenje in sodelovali pri načrtovanju. Potekale

so razprave o podnebnih spremembah, projektu so zagon dajale tudi analize tveganja izdelane na osnovi matematičnih modelov pri kantonski zavarovalnici objektov.

Zakonska določila pri tako velikih projektih – denimo preizkusih ekološke sprejemljivosti – so zmeraj bolj obsežna. Na splošno so možnosti odločanja v politiki zmeraj bolj kompleksne in za državljane zmeraj bolj nepregledne in težje razumljive.

K temu je treba še dodati, da se družba v Alpah, kakor tudi drugod, vedno bolj deli na skupine s specifičnim življenjskim slogom, ki imajo med seboj malo skupnega. Običajno nedeljski ribič nima nobenih stičnih stočk s kmetom, ornitolog ima drugačen interes kot hotelir. Posledica tega je, da se na regionalni in lokalni ravni zmeraj bolj uveljavlja tisto, kar je na državni ravni uveljavljena praksa: tekmovanje med različnimi interesi in lobističnimi skupinami.

Na državni ravni se je to tekmovanje razvijalo desetletja. Na regionalni in lokalni ravni pa pogosto ti interesi niso uvarnoteženi. Pogosto se je in se še zmeraj uveljavlja gospodarstvo – ki je večkrat v nasprotju z varovanjem okolja. Samo tako si lahko razložimo, zakaj so v 20. stoletju zgradili naselja na livadi pri Samedanu.

Zaradi večje kompleksnosti in individualizacije, ki je posledica številnih interesnih skupin, pogosto običajne oblike odločanja v politiki in upravi niso več dovolj učinkovite. Poznavanje nacionalnih in mednarodnih določil in programov ne seže do občinskih uprav. Po drugi strani pa obstaja tudi nasprotni problem, namreč poplava informacij. Zaradi prevelike zasutosti z informacijami, se mnogi akterji postavijo na svoja stališča, ne da bi upoštevali mnenja drugih. Poleg tega se dogaja, da se v manjših občinah o konfliktih ne govori odprto. Najpogosteje se uveljavijo gospodarsko najmočnejši – in na ta način škodujejo celotni skupnosti. Najtežji se zdi položaj v turističnih občinah, kakor piše profesor geografije Werner Bätzing v svojem poročilu »Alpe«: »Osrednji problem so zmeraj

večja nasprotja med bogatimi in revnimi ter med politično močjo in nemočjo pri večjem družbenem nadzoru skupnosti, v kateri vsak pozna vsakega in nobeno mnenje ali dejanje ne ostane neopaženo.«

Trajnostni razvoj – torej ravnotežje med gospodarskimi, socialnimi in cilji varovanja okolja – zato potrebuje novo politično kulturo. Vse družbene skupine morajo sodelovati pri odločanju, da bi na ta način dosegli ravnotežje interesov tudi na lokalni in regionalni ravni. Lokalne elite bi morale že zaradi lastnih interesov slišati mnenja drugih. Na dolgi rok odločitve, ki so v nasprotju z deli prebivalstva ali varovanjem okolja, ne bodo obrodile sadov. Iz tega vidika je sprememba toka reke pri Samedanu kazen za napake iz preteklosti.

Lokalna elita naj bi že zaradi lastnih interesov prisluhnila željam ostalih.

Je alpska dolina predvsem tranzitna pot ali je življenjski prostor za ogrožene vrste? Morda pa je prostor za smučarje in gorske kolesarje? Naj bo mestni trg parkirišče za avtomobile, prostor za počitek starejših ali prostor za deskanje za mladino? Je občina življenjski prostor za njene prebivalce ali je spalno naselje za ljudi, ki delajo nekje drugje? Če na takšna vprašanja ne bo odgovorov, ki bodo upoštevala trajnostni razvoj, bo zmeraj bolj pomembno, da se bodo v odločitve vmešavali tudi ljudje, ki jih ta vprašanja prizadevajo.

Družbene iniciative, društva in skupine, ki v svojih občinah in regijah zahtevajo več možnosti pri soodločanju, tega ne počnejo v brezračnem prostoru. Na vseh pomembnih konferencah Združenih narodov o okolju in trajnostnem razvoju od osemdesetih let prejšnjega stoletja dalje opozarjajo na to, da socialnih, gospodarskih in okoljskih problemov ne moremo reševati ločeno. »Lokalna agenda 21«, katere začetek sega v Rio de Janeiro leta 1992, se še posebej ukvarja

z občinami. Občinske uprave bi morale »začeti dialog s prebivalci, lokalnimi organizacijami in privatnim gospodarstvom in se od njih učiti«. Prav tako bi morali sodelovati in uresničevati programe, »katerih cilj je udeležba žensk in mladih v procesih odločanja, načrtovanja in realizacije«.

Vendar pa vsepovsod v Alpah ne gre tako gladko, kot v Samedanu. Tam so izpeljavo projekta olajšala radodarna sredstva kantona in države, občina je prevzela le četrtno vseh stroškov. Prav tako v drugih alpskih deželah civilna iniciativa lahko le sanja o možnostih, ki jih v Švici nudi neposredna demokracija. Da državljani lahko sodelujejo pri odločanju, so potrebne ustrezne strukture – in volja vodilnih v upravi in politiki, da sodelovanje omogočijo.

Ta volja pa ni zmeraj prisotna. Pogosto razumejo politiki in oblasti prizadevanje državljanov po soodločanju kot neprimerno vmešavanje v svoje pristojnosti. Toda, kdor prihaja s končnimi načrti in projekti »od zgoraj«, ob neodobravanju projektov ljudem ne dopušča nobene druge možnosti kot nasprotovanje in odpor. Ustvarja si nasprotnike. V primeru sodelovanja pa bi lahko v drugih videl partnerje, s pomočjo katerih se načrti ne le izboljšajo, temveč pogosto tudi pospešijo. Ugovorov, pritožb in sodnih postopkov je manj, s čemer se da v javnem sektorju in gospodarstvu marsikaj privarčevati.

Zavest o tem, da si ne pustimo enostavno zapovedovati, temveč želimo tudi soodločati, se je v ljudeh prebudila v velikih gibanjih po letu 1968 – v protestih proti vojni v Vietnamu, proti jedrski energiji, za zdravo okolje. Četudi so bile zahteve na začetku videti utopične, so na dolgi rok obrodile sadove. Ustanovitev okoljevarstvenih skupin kot Greenpeace in Friends of the Earth in njunih mednarodnih povezav so denimo pripeljale do preizkusov ekološke sprejemljivosti, ki prav tako vsebujejo elemente sodelovanja. Bistveno pa se je spremenil način sodelovanja. »Kdor želi nekaj spremeniti, večinoma tega več ne počne na cesti,« pravi Wolfgang Pfefferkorn. »Gibanja so se profesio-

nalzirala. Ljudje se organizirajo zelo učinkovito, k sodelovanju povabijo strokovnjake, informacije se širijo po medmrežju, pa tudi z brošurami in časopisi.«

Dober primer je italijanska Južna Tirolska, kjer je 300 ljudi različnih narodnih pripadnosti, jezikovnih skupin in družbenih slojev leta 2000 ustanovilo Inicijativo za več demokracije. Projekt želi razvijati kulturo enakopravnosti in krepi zavest o pomenu neposredne politične udeležbe. Denimo pri temi promet. Inicijativa za demokracijo je v prometno zelo obremenjeni dolini Puster (Pustertal) s pomočjo lokalnih društev in zvez organizirala in sama izpeljala referendum. »Deželna vlada načrtuje krajevne obvoznice, ki so predvidene tako, da jih lahko povežemo podobno kot hitre ceste,« je kritičen Stephan Lausch, koordinator Inicijative. »Taktika, ki problema ne bo rešila, temveč se bo promet samo še zaostрил«

Referendumi v Italiji na lokalni ravni niso običajni. 200 prostovoljcev je zbralo 2900 podpisov, kar je prvi korak pri izpeljavi referenduma. Nasprotovanj med lokalnimi politikami je bilo seveda veliko, a ljudje so se v veliki večini odzvali zelo pozitivno. Čeprav je bil referendum samoupraven in torej neobvezujoč, se je neke sobote marca 2005 na volišča podala kakšna četrtnina prebivalcev. Osem od desetih je podprlo zamisel o železnici in avtobusu – jasen znak uveljavljenim strankam, ki ga ni bilo moč spregledati. Posledično so nekaj cest v dolini zgradili v manjšem obsegu, kot je bilo sprva načrtovano, pravi Stepahn Lausch – zasluga, ki jo pripisuje Inicijativi za več demokracije. Zdaj bo šla Inicijativa še korak dlje. Prizadevala si bo za zakon, ki bo olajšal možnost referenduma v avtonomni Južni Tirolski in ga uzakonil kot pravi instrument soodločanja prebivalcev.

Osnova novih oblik soodločanja pa ni nujno konflikt med politikami in prebivalci. Strokovnjaki govorijo o novih oblikah soodločanja, kjer se upošteva in izmenjuje znanje različnih akterjev – ko, kakor v Samedanu, ne prisluhnejo samo inženirjem za vodno gospodarstvo, temveč tudi nedeljskim ribičem. Razen tega je

Predsednik občine je obdržal pregled: Da je lahko spremenili tok reke Flaz, je moral Thomas Nievergelt najprej združiti in prepričati številne deležnike – varuhe ptic, kmete, lastnike zemljišč, turistične delave, ribiče in volilce Samedana.

potrebno delovati zelo široko, upoštevati je potrebno tudi mnenje ljudi, ki niso neposredno prizadeti – tako so denimo v Samedanu zgradili širši most, ki si ga je želelo turistično društvo. Ob naslednjem znamenitem maratonu v teku na smučeh v Engadinu tako ne bo več nepotrebne gneče pri prečkanju Flaza.

Na regionalni ravni je težje priti do rešitev, ki presegajo posamezne sektorje, kakor jim je to uspelo v Samedanu. »V občinah so pristojnosti zelo jasne. Na regionalni ravni pa pogosto vlada ti. kompetenčni vakuum,« ugotavlja Wolfgang Pfefferkor, eden vo-

dilnih avstrijskih strokovnjakov za nove načine odločanja. Vendar pa bi ta vakuum lahko razumeli tudi kot priložnost. »Na regionalni ravni bi se lahko oblikovalečasne organizacije, ki bi pripravljale odločitve.« Občine in gospodarska podjetja bi se denimo lahko povezala z namenom ustanavljanja mrež za ustvarjanje dodane vrednosti.

Obstoječih odborov in struktur nove platforme ne bi smele izpodrinjati, temveč dopolnjevati. »Uradniki so pogosto ujeti v postopkih in strokovnih uradih, bojijo se, da bi kršili predpise. Politiki se bojijo nasprotovanj,

Nevarnosti poplav ni več: Novo strugo reke Flaz so speljali po robu doline, ki je od Samedana oddaljen štiri kilometre. Zdaj se Flaz šele za letališčem in občino steka v reko Inn. Pred posegom se je v Inn iztekal pred Samedanom.

če preglasno razmišljajo o novostih. Toda te platforme so kot laboratoriji, v katerih lahko akterji svobodno razmišljajo o poizkusih. Rezultate bi nato lahko vrnili v običajne upravne procese in politične strukture,« razloži Pfefferkorn.

Tudi CIPRA v svojem Memorandumu o prihodnosti v Alpah poudarja, kako pomembne so strategije, ki presegajo posamezne sektorje, če želimo da bodo posamezni primeri trajnostnega regionalnega razvoja postali običajna praksa. Občine in regije tega političnega preobrata ne bodo mogle izpeljati same. Programi za

hribovita območja morajo biti usmerjeni v trajnostni razvoj. Razvoj v Alpah je namreč v veliki meri odvisen od zakonodaje, ki zadeva hribovita območja, in od razvojnih programov in instrumentov, ki temeljijo na njej, poudarja direktor CIPRE Andreas Götz. »Dokler bodo »od zgoraj« vsiljevali projekte, ne da bi se pri tem ozirali na naravne in socialne okoliščine, se v regijah ne bo delalo na trajnostnem razvoju.« Regionalni razvoj in uporabna znanost sta podala že številne predloge – todaj do zdaj so jima le redko prisluhnili. »Vrzel med priporočili in njihovo realizacijo je

Iniciativa za več demokracije: Koordinator Stephan Lausch iz Bozna želi uveljaviti zakon, ki bi močno olajšal politično odločanje v avtonomni Južni Tirolski in omogočil instrumente političnega sodelovanja civilnega prebivalstva.

značilna za politične koncepte, načrte in programe,« ugotavljajo strokovnjaki, ki so za CIPRIN projekt Prihodnost v Alpah preverili politične instrumente in njihov doprinos k trajnostnem razvoju. Med drugim priporočajo, da je več pozornosti potrebno posvetiti metodam realizacije načrtov in programov. Politika, ki bi zastopnike interesov pritegnila k sodelovanju, bi imela veliko več možnosti za uspeh. Pogajanja pri novih načinih odločanja potekajo z jasno opredeljenimi cilji in po določenih pravilih. Odgovorni spodbujajo udeležence k sodelovanju,

tudi če so med njimi konflikti – na ta način se začne nov način odločanja mnogo prej, preden pride do dejanske odločitve. Vključuje celotno pot do sprejetja odločitve: informiranje udeležencev, oblikovanje zavesti in mnenja, iskanje in odstopanje od možnih rešitev, pogajanje z različnimi stranmi.

Proces soodločanja poteka na treh stopnjah. Najnižja je informiranje prebivalcev – denimo po pošti, s plakati ali z razstavami. Pri tem je seveda sporno, če gre tukaj za dejansko sodelovanje prebivalcev. Na drugi stopnji, ko pride do posvetovanja s prebivalci, lahko

ti izražajo svoje mnenje – na delavnicah, pri intervjujih, na okroglih mizah. Ko pride na tretji stopnji do dejanskega sodelovanja, sodelujejo vsi udeleženci pri sprejemanju odločitve, denimo z mediacijo, kot pri upravljanju varovalnega gozda v Hintersteinu (glej reportažo na strani 90), ali s kooperativnim postopkom načrtovanja, pri katerem prebivalci odločitev ne oblikujejo samo z ustaljenimi zakonskimi postopki, temveč tudi z neformalnimi instrumenti, kot so okrogle mize.

Vendar pa sodelovanje ni rešitev za vse težave. Obstoječih struktur demokracije namreč ne more nadomestiti, lahko pa jih dopolnjuje. Ob tem ne moremo pričakovati, da se bodo velika pričakovanja prebivalcev zmeraj izpolnila. Konsenz ni zmeraj mogoč – in tudi ni zmeraj potreben. Vendar pa sodelovanje omogoča, da v okviru poštenega procesa pogajanj pridemo do ustrezne rešitve. Nove oblike odločanja niso vprašanje morale, temveč so nujne. »Kdor želi nekaj izpeljati sam, bo to tudi storil,« meni Wolfgang Pfefferkorn. »Toda s kompleksnejšimi regulacijskimi mehanizmi so avtomatično udeleženi tudi številne oblasti in akterji. Kdor želi uveljaviti svoje interese, se bo potrudil ustvariti povezave; sodeloval bo z drugimi skupinami.«

Argument proti postopkom sodelovanja na lokalni ravni so pogosto stroški – pri tem pa so ti v primerjavi s celotnimi stroški majhni. V primerjavi z velikimi infrastrukturnimi projekti, kot so gradnja elektrarn, cest ali tovarn, ne presegajo nekaj promil. Empirične vrednosti pri manjših občinskih projektih izhajajo iz stroškov med 5.000 in 100.000 evrov.

»Dobro naložen denar,« meni Wolfgang Pfefferkorn. »Pogosto imajo ljudje prave zamisli, vendar pa ne vedo, kako bi jih uresničili.« Premalo je ljudi, ki bi vedeli, kako je potrebno izpeljati določen proces. Kako prisluhnemo drugim? Kako sprejemamo mnenje drugih? Kdaj smemo popustiti in kdaj ne? Pfefferkorn je opisal, kako naj poteka proces sodelovanja, da bo učinkovit. Bistvena je naslednja ugotovitev: »Ljudje

se prezgodaj osredotočijo na vsebinske rešitve. Zaradi tega premalo razmišljajo o poteh, kako priti do teh rešitev. Kaj se pogosto ponesreči zato, ker nismo dovolj premislili o kako.«

Idealne in zmeraj veljavne metode odločanja ne obstajajo. Obstajajo pa splošno veljavna načela kot so transparentnost, zaupanje, spoštovanje drugačnega mnenja in pripravljenost na kompromis. Da bi bil proces učinkovit, mora potekati po naslednjih korakih:

1. Razjasniti izhodišče.

Najprej morajo odgovorni natančno raziskati namen oz. povod: Katere probleme bomo reševali? Koga zadevajo? Kateri so zakonski okvirji? Koliko časa je na razpolago?

2. Analizirati polja napetosti.

Potrebno je ugotoviti, kaj so razvojni trendi in kdo je gonilna sila v zakulisju. Kdo lahko s kom? Kdo s kom ne more – in zakaj ne? Kateri drugi konflikti vplivajo na strokovne konflikte? Lahko gre za konflikt vlog – denimo, če je direktor v turistični organizaciji neke občine hkrati hotelir hotela v isti občini. Ali če so se na novo priseljeni priselili v vas zaradi podeželske idile, zdaj pa zahtevajo od kmetov, da zaradi prevelikega hrupa kravam na pašniku odstranijo zvonce. Upoštevati je potrebno tudi konflikte v odnosih. »Spodnja vas« že od nekdaj ne more z »zgornjo vasjo«, vplivne družine so med seboj že več generacij skregane, stari hočejo nekaj drugega kot mladi. Tovrstni konflikti lahko v teku pogajanj postanejo celo pomembnejši kot vsebinski in izjemno otežijo proces. Strah pred soočanjem s tovrstnimi konflikti pogosto pripelje do tega, da se jih pomete pod preprogo. Vendar pa tam seveda veselo učinkujejo naprej. Da bi sploh lahko začeli ves proces, je te konflikte nujno treba poimenovati. Pogosto lahko to naredijo le profesionalni moderatorji od zunaj.

3. Premisliti o možnostih delovanja.

Odgovorni morajo premisliti, kaj so cilji sodelovanja. Kje naj prebivalci in interesne skupine sodelujejo – in kje ne? Kaj govori v prid sodelovanju – iz vidika politike, uprave, prebivalcev? Kaj bi lahko bili argumenti proti? So se pojavili novi akterji? Novi okvirni pogoji?

4. Pripraviti proces pogajanj.

Ko so možnosti delovanja jasne, je v postopku procesa potrebno uskladiti podrobnosti: preciziranje predmeta pogajanj (Kaj natančno bomo obdelali, česa ne?), poteka (Kaj se bo zgodilo kdaj?), struktur (Kdo je pristojen za kaj?) in okvirnih pogojev (Kako obvezujoči so rezultati?). Nato se lahko posamezne interesne skupine odločijo, če se jim zdi postopek pošten in če želijo sodelovati – ali se jim vendarle zdi prevelika nevarnost, da se jih pri odločitvah ne bo upoštevalo. Prav pri civilnih pobudah vsebujejo postopki soodločanja namreč tudi določeno tveganje. Če namreč vključeni v procesu soodločanja v delovnih skupinah sedijo skupaj z odgovornimi iz politike in uprave, bo pritisk, ki bi ga sicer izvajali preko medijev, veliko manjši. Kompromisi, ki jih predstavniki tam sklenejo, so obvezujoči tudi za civilno pobudo, kar lahko vodi v napetosti.

5. Izbrati primerne metode.

Metoda, ki bo v določenem primeru »prava«, je odvisna od številnih parametrov: od predmeta pogajanj, manevrskega prostora za pogajanja, intenzivnosti konfliktov, števila udeležencev, časa in denarja. Pri pripravah na odprte diskusije se morajo organizatorji pripraviti tudi na kočljive scenarije: Kako bo odreagirал moderator, ko bodo na plan udarili konflikti ali če se bo položaj poslabšal? Delavnice je potrebno pripraviti zelo natančno: Katere cilje moramo doseči? Katere informacije potrebujejo udeleženci vnaprej? V diskusijah je dragocena tudi prisotnost tretjega, ki lahko poseže, kadar se ni več mogoče izogniti sporu; po dru-

gi strani pa je to tudi možnosti za neformalen pogovor med skreganimi petelini. Pri postopkih načrtovanja, kjer prebivalci in zastopniki različnih interesov v delovnih skupinah svetujejo upravi in politikom, je potrebno vnaprej določiti, do kje lahko soodločajo. Rezultati tovrstnih postopkov so večinoma priporočila tistim, ki bodo na koncu sprejemali odločitve.

6. Končati pogajanja in sprejeti odločitev.

Šele po vseh teh pripravah se lahko začne dejanski proces pogajanj. V različnih fazah pogajanj, ki jih podpirajo delovne skupine, zastopajo udeleženci svoje mnenje (»V našem kraju ne bomo gradili novih cest.«), pojasnjujejo interese, ki se za tem skrivajo (»Hočemo mir in svež zrak.«) in poskušajo skupaj doseči realen rezultat.

7. Rezultate doseči.

Pri številnih postopkih se pokaže, da rezultatov sploh ne bo mogoče doseči, da se jih bo dalo doseči le delno ali z veliko zamudo, kar lahko med udeleženci vodi v frustracije. Večinoma je vzrok v tem, da je bila pripravljalna faza pomanjkljiva in ni bilo jasno določeno, do kod seže soodločanje in kje se konča. Lahko pa se tudi zgodi, da ni jasno določeno, kdo je odgovoren za realizacijo rezultatov.

8. Preverjati realizacijo.

Majhna skupina akterjev bi morala skupaj preverjati izvrševanje dogovorov. S tem se krepi zaupanje in možnost odkrivanja napak.

Med celotnim procesom igra pomembno vlogo delo z javnostjo. Spodbuja udeležence in ustvarja osnovo za zaupanje, tako navznoter kot navzven. Posebne oblike dela z javnostjo, kot so dnevi odprtih vrat, skupne ekskurzije ali vpeljevanje migrantov, ki jim je na razpolago prevajalec, lahko bistveno pripomorejo k projektu. Raimund Rodewald, direktor Sklada za zaščito pokra-

Udeležba prebivalcev mora na dnevni red: Prebivalci se posvetujejo o gradnji ceste med občinama Wolfurt in Schwarzach v avstrijski dolini Alpenrhein – natanko tako, kot to predvideva Lokalna agenda 21s konference ZN v Rio de Janeiru leta 1992: občine se morajo dogovarjati s prebivalci, lokalnimi organizacijami in podjetji ter se od njih učiti.

jine Švice, meni, da so za uspeh projekta v Samedanu pomembni po eni strani strokovnjaki, ki so preučili različne možnosti zaščite pred poplavami, po drugi strani pa dejstvo, da so te možnosti dovolj zgodaj predstavili prebivalcem. To je eden najpomembnejših pogojev, če želimo doseči položaj, ko sta zmagovalca tako narava kot prebivalci in v tem pomenu lahko primer služi kot vzor za nadaljnje projekte.

A že se pojavljajo nova sporna vprašanja. Ornitolog iz ekološke spremljevalne komisije si želi koncept, ki bo »preprečil množicam joggerjev in kolesarjev,

da bi uničili nove biotope ob Flazu.« Okoljevarstvenik Rodewald pa opozarja, da zazidalnih površin, ki so zdaj varne pred poplavami, nikakor ne bi smeli zapraviti: »Dodatne novogradnje in večanje števila prebivalstva predstavlja nove izzive, ki še naprej zahtevajo previdno ravnanje.«

Ljudje iz Samedana se bodo morali še naprej dogovarjati, če bodo želeli najti najboljše rešitve.

Iz »Memoranduma o prihodnosti v Alpah«

Na podlagi spoznanj študije Prihodnost v Alpah je CIPRA znotraj tem »Novi načini odločanja« in »Politični instrumenti« prišla do naslednjih spoznanj:

- Naraščajoča kompleksnost političnih in gospodarskih vprašanj se ni ustavila niti pred Alpami. CIPRA si prizadeva, da bi za politične odločitve, ki so pomembne za prihodnost Alp, veljali kriteriji »dobrega vladanja«: demokratična legitimnost, učinkovitost, transparentnost, subsidiarnost in participacija.
- Udeležba manjšin v procesu odločanja na hribovih območjih večkrat naleti na težave. CIPRA zlasti od regij in občin pričakuje, da bodo moči, ki so usmerjene v varovanje Alp in trajnostni razvoj regije, močnejše zastopane pri sprejemanju odločitev na alpskem prostoru.
- Boljše poznavanje mehanizmov in metod odločanja je pomembno za razvoj narave, pokrajine, kulture in gospodarstva v Alpah. CIPRA si prizadeva za večje sodelovanje pri načrtovanju in razvoju ter ustrezno izobrazbo akterjev, denimo iz občin, majhnih in srednje velikih podjetij ter nevladnih organizacij na področju komunikacije, reševanja konfliktov in organizacije procesov.
- Razvoj v Alpah je v glavnem odvisen od zakonodaje in na njej temelječih razvojnih programov ter instrumentov, s katerimi ga bodo pospeševali. CIPRA si prizadeva, da bi se razvojni programi in omenjeni instrumenti v večji meri opirali na spoznanja in izkušnje v regijah. Glede na Alpsko konvencijo mora biti izhodišče vseh programov trajnostni razvoj, pri čemer je potrebno dati poudarek zlasti integralnim strategijam in strategijam, ki presegajo posamezne sektorje. Na ta način bi lahko posamezni primeri postali vzorčni primeri trajnostnega regionalnega razvoja.
- Še najboljša politika je dobra samo, če je učinkovita. Vključevanje lokalnega prebivalstva je bistvenega pomena pri premagovanju prepada med znanstvenimi priporočili, politiko in dejansko uporabnostjo. CIPRA si prizadeva za močnejšo in boljšno udeležno regionalnih in lokalnih družbenopolitičnih skupnosti pri uresničevanju politike in znanstvenih priporočil.
- Evalvacija političnih programov in instrumentov za njihovo pospeševanje in uresničevanje so bistven pogoj za trajnostni razvoj regije. CIPRA si prizadeva tudi za vključevanje instrumentov nadzora.